

مقایسهٔ پسوندها و پیشوندهای تصریفی فعل در کردی گورانی و فارسی معیار

پارسا بامشادی^۱

دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی

جواد بامشادی^۲

کارشناس ارشد آموزش زبان فارسی، دانشگاه پیام نور

چکیده

در این پژوهش با تحلیل ساخت تصریفی بیش از ۲۰۰ فعل از کردی گورانی، به بررسی پسوندها و پیشوندهای تصریفی فعل در این گویش از زبان کردی و مقایسهٔ آن با زبان فارسی معیار پرداخته می‌شود. این فعل‌ها در زمرهٔ رایج‌ترین و پرکاربردترین فعل‌های ساده در این گویش هستند. روش انجام این پژوهش از گونهٔ توصیفی، تحلیلی و تطبیقی است و ما یافته‌های خود را در دو گروه پسوندها و پیشوندهای فعلی، دسته‌بندی کرده‌ایم. پسوندها خود چهار دسته را در بر می‌گیرد: ۱. شناسه‌ها، ۲. پسوندهای فعلی ستاک‌ساز، ۳. پسوندهای فعلی نمودساز و ۴. پسوند التزامی. در دسته‌بندی ریزتر، پسوندهای ستاک‌ساز شامل پسوندهای ستاک گذشته، حال، مجهول و سببی هستند. پسوندهای نمودساز نیز خود به پسوندهای گذشتهٔ کامل، گذشتهٔ استمراری، گذشتهٔ استمراری دور، گذشتهٔ استمراری نقلی و حال کامل تقسیم می‌شوند. پیشوندهای فعلی هم چهار دسته: ۱. نفی، ۲. امر، ۳. نهی و ۴. التزامی را شامل می‌شوند. یافته‌های این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که فعل در گویش گورانی دارای تصریف شمار، شخص، زمان، نمود، وجه و جهت است.

کلیدواژه‌ها: گویش کردی گورانی، پسوند فعلی، پیشوند فعلی، ساخت تصریفی فعل.

1. parsa.bamshadi@gmail.com

2. j.bamshadi@gmail.com

۱- درآمد

گویش گورانی یکی از گویش‌های زبان کردی است که در دسته‌بندی‌های گویشی، در شاخه گویش‌های جنوبی از زبان کردی جای می‌گیرد. با این حال، برخی پژوهشگران آن را در شاخه‌ای مجزا به نام گورانی، که خود گویش‌های دیگری را دربر می‌گیرد، قرار داده‌اند (محمدخورشید، ۱۳۸۲؛ ۱۳۹۱). به هر روی، امروزه در بیشتر بخش‌های شهرستان دالاهو و نیز در بخش‌هایی از شهرستان‌های سرپل‌ذهاب و کرمانشاه به گویش گورانی سخن گفته می‌شود. گویشوران اصلی این گویش، مردم ایل بزرگ و کهن گوران و نیز مردم بخش گهواره و دهستان بیوه‌نیژ در استان کرمانشاه هستند.

فعل را می‌توان یکی از مهم‌ترین و بنیادین‌ترین سازه‌ها در جمله‌های هر زبانی دانست. در اهمیت و جایگاه فعل در زبان همین بس که بیکر^۱ (۲۰۰۴: ۲۳) آن را هسته‌ای می‌داند که جمله بر پایه آن ساخته می‌شود. از این رو، می‌توان فعل را پایه و ستون جمله‌های زبان دانست که شناخت ساختار آن کمک شایانی به شناخت یک گویش یا زبان می‌کند. ساختار فعل و سویه‌های ساختاری، نحوی و معنایی آن مبحثی بسیار گسترده است که ما در این پژوهش تنها به بررسی پیشوندها و پسوندهای تصریفی آن خواهیم پرداخت و برای این منظور از روش تحلیلی و تطبیقی بهره خواهیم گرفت. نویسندگان این مقاله هر دو گویشور بومی گویش گورانی بوده و برای تحلیل پسوندها و پیشوندهای تصریفی فعل در این گویش، ساخت تصریفی بیش از ۲۰۰ فعل ساده مورد بررسی قرار گرفته است. این فعل‌ها در زمره رایج‌ترین و پرکاربردترین فعل‌های ساده در گویش گورانی هستند و معیار گزینش آنها نیز همین رواج و بسامد کاربرد بوده است.

تاکنون پیرامون پسوندها و پیشوندهای تصریفی فعل در زبان کردی پژوهشی شایسته و درخور توجه انجام نگرفته است به جز کار محمدابراهیمی و مرادخانی (۱۳۸۷)، که پسوندهای فعلی را در گویش لکی هرسینی واکاویده‌اند و آنها را به هشت دسته شناسه‌ها، پسوند پایه زمان حال، پسوند پایه زمان گذشته، پسوند پایه مصدری، پسوندهای معین، پسوندهای مجهول، پسوندهای سببی و پسوندهای افعال پسوندی تقسیم کرده‌اند. پیرامون پیشوندها و پسوندهای فعلی در دیگر گویش‌های زبان کردی، گرچه در لابلای کتاب‌های دستور (همچون رنجبر،

1. C. M. Baker

۱۳۸۸؛ رخزادی، ۱۳۸۹؛ کریم‌پور، ۱۳۹۰) و در برخی از پایان‌نامه‌ها (همچون شیرزادی‌تبار، ۱۳۷۵؛ کبودی، ۱۳۹۰؛ بهادر، ۱۳۹۰) در بحث از فعل‌ها اشاره‌هایی شده است، اما واکاوی و دسته‌بندی روشن و مشخصی از آنها دیده نشده است. محمدابراهیمی و دانش‌پژوه (۱۳۸۷) در بررسی واژه‌بست‌ها در گویش سورانی، شناسه‌های این گویش را نیز بررسی کرده‌اند. مرادی (۱۳۹۱) تعامل پیشوند التزامی و نفی را در گویش کردی سورانی بررسی کرده است و به واکاوی چرایی عدم باهم‌آیی این دو پیشوند پرداخته است. کلباسی (۱۳۸۲) نیز در بررسی نشانهٔ استمرار در لهجه‌ها و گویش‌های ایرانی، وندهای -da، -a، -yā، -iyā و -awa را از وندهایی دانسته است که در برخی لهجه‌ها و گویش‌های کردی نشانهٔ استمرارند.

تنها پژوهشی که در آن به بحث پیشوندها و پسوندهای تصریفی فعل در گویش گورانی پرداخته شده است را می‌توان پایان‌نامهٔ جواد بامشادی (۱۳۹۲ الف) دانست، که در کنار بررسی ساختار فعل در گویش گورانی، پسوندها و پیشوندهای آن را نیز بررسی کرده و مقالهٔ پیش‌رو نیز برگرفته از همین پایان‌نامه است. البته پارسا بامشادی (۱۳۹۲) نیز اشاره‌ای کوتاه به شناسه‌های فعلی در گویش گورانی داشته است. وی شناسه‌ها را به دو دستهٔ نشانه‌های مطابقت نهاد و نشانه‌های مطابقت مفعول تقسیم کرده است. همچنین جواد بامشادی (۱۳۹۲ ب) شناسه‌های فعلی را با عنوان پی‌بست‌های فاعلی نام برده و آنها را در کنار پی‌بست‌های مفعولی، ملکی و متممی مورد بررسی قرار داده است.

سازمان‌دهی بخش‌های این مقاله چنین است که در بخش دوم به بررسی تطبیقی پسوندهای فعلی گویش گورانی با فارسی معیار و در بخش سوم به بررسی تطبیقی پیشوندهای فعلی این دو پرداخته می‌شود. بخش چهارم نیز پایان‌بندی و نتیجه‌گیری مقاله است.

۲- مقایسهٔ پسوندهای فعلی در گورانی و فارسی

پسوندهای تصریفی فعل در گویش گورانی را از دید کارکرد و نقشی که در ساخت فعل دارند، می‌توان در چهار دستهٔ کلان دسته‌بندی و بررسی کرد:

الف. شناسه‌ها: شناسه‌ها، تکواژهای وابسته‌ای هستند که در سیمای پسوند به پایان فعل، در همهٔ زمان‌های آن، افزوده می‌شوند و بازتابندهٔ ویژگی‌های دستوری شخص و شمار فاعل‌اند.

ب. پسوندهای ستاک‌ساز: همان‌گونه که از نامشان پیداست، این پسوندها با افزوده‌شدن به پایه فعلی، ستاک (ماده یا بن) جدیدی را پدید می‌آورند. گویش گورانی چهار ستاک یا ماده فعلی دارد: گذشته، حال، مجهول، سببی.

ج. پسوندهای نمودساز: با افزوده‌شدن به پایه فعل، نمود استمراری یا کامل می‌سازند. این دو در ترکیب با زمان‌های گذشته و حال پنج صورت فعلی می‌سازند: گذشته کامل، گذشته استمراری، گذشته استمراری دور، گذشته استمراری نقلی و حال کامل.

د. پسوند التزامی: این پسوند با افزوده‌شدن به ستاک گذشته فعل، گذشته التزامی می‌سازد. برای شناسایی و بررسی چهار گونه پسوند فعلی بالا و نیز پیشوندهای فعلی، بنیاد کار خود را بر روی داده‌های موجود در دو جدول (۱) و (۲) می‌گذاریم. در جدول (۱) صرف دو فعل *xaft-en* (خوابیدن) و *či-y-en* (رفتن) را برای همه زمان‌های فعل در وجه اخباری آورده‌ایم. در جدول (۲) صرف فعل نخست را برای وجه‌های التزامی و امری، به‌همراه ساخت نفی و نهی آنها نشان داده‌ایم. گزینش این دو فعل به این دلیل است که ستاک گذشته یکی، به همخوان (-) *xaft-* و ستاک گذشته دیگری (-*či-*)، به واکه ختم می‌شود و از این رو تفاوت‌های آوایی در شناسه‌ها و دیگر پسوندهای تصریفی را به‌خوبی نشان می‌دهند. اینک چهار گونه پسوند تصریفی پیش‌گفته را در گویش گورانی بررسی و آن را با زبان فارسی مقایسه می‌کنیم.

۲-۱- شناسه‌ها

شناسه‌های فعلی، تکواژهای اجباری هستند که به فعل می‌پیوندند و از دید شخص (اول، دوم، سوم) و شمار (مفرد و جمع) با نهاد مطابقت دارند. در گورانی، شناسه‌های فعلی برای زمان‌های گوناگون فعل یکسان نیستند و تفاوت‌هایی باهم دارند. همچنین برحسب اینکه پایه پذیرنده این شناسه‌ها به همخوان یا واکه ختم می‌شود، تفاوت‌هایی در آنها به‌چشم می‌خورد. برای بررسی موشکافانه این موضوع، جدول (۱) و (۲) زیر را بررسی می‌کنیم. در جدول (۱) صرف دو فعل *xaft-en* (خوابیدن) و *či-y-en* (رفتن) را برای همه زمان‌های فعل در وجه اخباری و در جدول (۲) ساخت شش‌گانه صرف فعل *xaft-en* در وجوه التزامی و امری به‌همراه نفی و نهی آمده است.

جدول ۱- ساخت شش‌گانهٔ دو مصدر «خوابیدن» و «رفتن» برای وجه اخباری در گویش کردی گورانی

ساخت شش‌گانه						فعل
۳.ش.ج	۲.ش.ج	۱.ش.ج	۳.ش.م	۲.ش.م	۱.ش.م	
xaft-en	xaft-in	xaft-im /imen	xaft-ø	xaft-i/it/iten	xaft-em	گذشتهٔ ساده
či-n	či-n	či-m/men	či-ø	či-t/ten	či-m	
xaft-yā-n	xaft-yā-in	xaft-yā-im /imen	xaft-yā-ø	xaft-yā-i/it	xaft-yā-m	گذشتهٔ استمراری
či-yā-n	či-yā-in	či-yā-im /imen	či-yā-ø	či-yā-i/it/iten	či-yā-m	
xaft-yā-tā-n	xaft-yā-tā-in	xaft-yā-tā-im /imen	xaft-yā-tā-ø	xaft-yā-tā-i/it	xaft-yā-tā-m	گذشتهٔ استمراری دور ^۱
či-yā-tā-n	či-yā-tā-in	či-yā-tā-im /imen	či-yā-tā-ø	či-yā-tā-i/it/iten	či-yā-tā-m	
xaft-en-a	xaft-in-a	xaft-im/ imen-a	xaft-e-ġ-a	xaft-i/it/ iten-a	xaft-em-a	حال کامل ^۲
či-n-a	či-n-a	či-m/men-a	či-ø-a	či-t/ten-a	či-m-a	
xaft-yā-n-a	xaft-yā-in-a	xaft-yā-im/ imen-a	xaft-yā-ø- ġ-a	xaft-yā-i/it/iten-a	xaft-yā-m-a	گذشتهٔ استمراری نقلی
či-yā-n-a	či-yā-in-a	či-yā-im/ imen-a	či-yā-ø-ġ-a	či-yāi/it /ten-a	či-yā-m-a	
xaft-ü-n	xaft-ü-n	xaft-üt- m/men	xaft-ü-ø	xaft-ü-t/ iten	xaft-ü-m	گذشتهٔ استمراری دور ^۳
č-ü-n	č-ü-n	č-ü-m /men	č-ü-ø	č-ü-t/ten	č-ü-m	
xaf-en	xaf-in	xaf-im/ imen	xaf-ē/ēt/ ēten	xaf-i/it/iten	xaf-em	حال اخباری
č-en	č-in	č-im/imen	ču-ø/t/ten	č-it/iten	č-em	
xaf-en	xaf-in	xaf-im/ imen	xaf-ē/ēt/ ēten	xaf-i/it/iten	xaf-em	آیندهٔ ساده
č-en	č-in	č-im/imen	ču-ø/t/ten	č-it/iten	č-em	

جدول ۲- ساخت شش‌گانه مصدر «خواهیدن» در وجوه التزامی، امر، نهی و نفی در گویش گورانی

ساخت شش‌گانه							
۳.ش.ج	۲.ش.ج	۱.ش.ج	۳.ش.م	۲.ش.م	۱.ش.م		
xaft-ü-n	xaft-ü-n	xaft-ü-m	xaft-ü-ø	xaft-ü-t/ten	xaft-ü-m	گذشته	التزامی
be-xaft-yā-n	be-xaft-yā-in	be-xaft-yā-im/imen	be-xaft-yā-ø	be-xaft-yā-i/it/iten	be-xaft-yā-m		
be-xaft-yā-tā-n	be-xaft-yā-tā-in	be-xaft-yā-tā-im/imen	be-xaft-yā-tā-ø	be-xaft-yā-tā-i/it/iten	be-xaft-yā-tā-m		
be-xaf-en	be-xaf-in	be-xaf-im/imen	be-xaf-ē/ēt/ēten	be-xaf-i/it/iten	be-xaf-em	حال	
be-tuwā-n	be-tuwā-in	be-tuwā-im/imen	be-tuwā-ē/ēt/ēten	be-tuwā-i/it/iten	be-tuwā-m	آینده	
be-xaf-en	be-xaf-en	-	be-xaf-ē/ēt/ēten	be-xaf-ø	-	امر	
na-xaf-en	ma-xaf-en	-	na-xaf-ē/ēt/ēten	ma-xaf-ø	-	نهی	
na-xaft-en	na-xaft-in	na-xaft-im/imen	na-xaft-ø	na-xaft-i/it/iten	na-xaft-em	گذشته	نفی
nā-xaf-en	nā-xaf-in	nā-xaf-im/imen	nā-xaf-ē/ēt/ēten	nā-xaf-i/it/iten	nā-xaf-em	احباری	
na-xaf-en	na-xaf-in	na-xaf-im/imen	na-xaf-ē/ēt/ēten	na-xaf-i/it/iten	na-xaf-em	التزامی	
nā-xaf-en	nā-xaf-in	nā-xaf-im/imen	nā-xaf-ē/ēt/ēten	nā-xaf-i/it/iten	nā-xaf-em	احباری	
na-tuwā-n	na-tuwā-in	na-tuwā-im/imen	na-tuwā-ē/ēt/ēten	na-tuwā-i/it/iten	na-tuwā-m	التزامی	
be-xaf-en	be-xaf-in	be-xaf-im/imen	be-xaf-ē/ēt/ēten	be-xaf-i/it/iten	be-xaf-em	آینده	

با نگاهی به ستون‌های جدول‌های (۱) و (۲)، که تصریف فعل را برای شمار و شخص‌های شش‌گانه نشان می‌دهند، می‌توان به این نتایج دست یافت:

- شناسهٔ اول شخص مفرد در گورانی *m-* و *em-* است. هنگامی که واچ پیش از شناسه، واکه باشد، *m-* و اگر همخوان باشد *em-* می‌آید. این شناسه در فارسی *am-* است.
- شناسهٔ دوم شخص مفرد در گورانی *i-*، *it-*، *iten-*، *t-* و *ten-* و \emptyset (تکواژ تهی) است. سه شکل نخست برای هنگامی است که پس از همخوان قرار بگیرد، دوتای بعدی پس از واکه و آخری نیز برای صیغه‌های امر و نهی است. در فارسی این شناسه در همهٔ صیغه‌ها *i-* است بجز در امر و نهی که \emptyset می‌باشد.
- شناسهٔ سوم شخص مفرد در گورانی *ē-*، *ēt-*، *ēten-*، *t-* و *ten-* است. در همهٔ زمان‌های گذشته این شناسه تهی است بجز در گذشته نقلی، هنگامی که پس از همخوان قرار بگیرد. سه شکل نخست برای التزامی، امر، نهی و نفی (بجز زمان‌های گذشته)، پس از همخوان است و دو شکل بعدی برای همین صیغه‌ها پس از واکه است. این شناسه در فارسی \emptyset برای گذشته، و *ad-* برای حال و آینده و امر است.
- شناسهٔ اول شخص جمع در گورانی در همهٔ زمان‌ها و وجوه، پس از همخوان‌ها، *im-* و *imen-* و پس از واکه‌ها، *m-* و *men-* است. این شناسه در فارسی *im-* است.
- شناسهٔ دوم شخص جمع در گورانی پس از همخوان، *in-*، و پس از واکه، *n-* است بجز فعل‌های امر و نهی که پس از همخوان *en-* می‌آید. این شناسه در فارسی *id-* است.
- شناسهٔ سوم شخص جمع در گورانی، هنگامی که پس از همخوان قرار بگیرد *en-*، و پس از واکه، *n-* است. این شناسه در فارسی *and-* است.

همان‌طور که در دو جدول بالا دیده می‌شود، ساختار شناسه‌ها در گویش گورانی پیچیده‌تر از شناسه‌ها در فارسی است، به گونه‌ای که در زبان فارسی شمار شناسه‌ها در مجموع ۸ است اما در گورانی ۲۳، یعنی نزدیک به سه برابر. این گونه‌گونی و پیچیدگی شناسه‌ها در گورانی بیشتر به دو دلیل است: یکی اینکه این گویش چند پسوند ستاک‌ساز واکه‌ای، همانند *ā-*، *i-*، *ya-* و *yā-* و چند پسوند نمودساز مختوم به واکه، همانند *yā-*، *tā-* و *ū-* دارد (که در دو بخش پسین مورد بررسی قرار خواهند گرفت)، و هنگامی که شناسه‌ها به این ستاک‌ها افزوده

می‌شوند در اثر التقای واکه‌ها، واکه نخستِ شناسه حذف می‌گردد و همین امر سبب اختلاف شناسه پس از همخوان و واکه می‌شود. اما در زبان فارسی پسوندهای ستاک گذشته‌ساز، همانند -d ، -t ، -id ، -ād و -est (بامشادی، ۱۳۹۲ الف: ۱۷۰؛ وحیدیان کامیار و عمرانی، ۱۳۹۰: ۳۴) همه به همخوان ختم می‌شوند.

der-em (پاره می‌کنم)	افزودن پسوند ستاک گذشته -i	→	deri-m (پاره کردم)
xaft-en (خوابیدند)	افزودن پسوند نقلی ساز -ñ	→	xaft-ñ-n (خوابیده بودند)
xaft-em (خوابیدم)	افزودن پسوند استمراری -yā	→	xaft-yā-m (می‌خوابیدم)

در سه مثال بالا، با افزوده شدن پسوندهای ستاک‌ساز، نقلی‌ساز و استمراری، شناسه فعل دستخوش تغییر می‌شود. دلیل دوم تعدد شناسه‌ها در گورانی، اختلاف در گویش فردی یا اجتماعی افراد است. برای نمونه مردم روستاها یا افراد کم‌سوادتر و سالخورده بیشتر شکل بلند این شناسه‌ها را به کار می‌برند (مانند -iten و -ten برای دوم‌شخص مفرد و -imen و -men برای اول‌شخص جمع) در حالی که افراد باسوادتر، جوان‌تر و شهرنشین، شکل کوتاه آنها را استفاده می‌کنند (مانند -i و -it برای دوم‌شخص مفرد و -im برای اول‌شخص جمع).

۲-۲- پسوندهای ستاک‌ساز

همان‌گونه که پیشتر گفته شد، در گویش گورانی چهار گونه ستاک یا ماده فعلی حال، گذشته، مجهول و سببی کاربرد دارند. برای بررسی پسوندهای ستاک‌ساز در گورانی، در جدول (۳) مصدر، ریشه و ستاک‌های حال، گذشته و مجهول چند فعل را آورده‌ایم.

با بررسی داده‌های جدول زیر، پسوندهای ستاک‌ساز و مصدرساز را در گویش گورانی می‌توان شناخت. در هر ستون از این جدول، پسوندهای مصدرساز یا ستاک‌ساز به صورت پررنگ نشان داده شده‌اند.

ستاک حال به سه شیوه ساخته می‌شود: ۱. ریشه فعل بی‌آنکه چیزی به آن افزوده شود، ۲. افزودن پسوند -en به ریشه فعل و ۳. افزودن پسوند -ya به ریشه فعل. از این رو در گورانی سه پسوند برای ساخت ستاک حال وجود دارد: -ø ، -en و -ya. پسوند ستاک حال در فارسی، تهی است (مشکوه‌الدینی، ۱۳۹۰: ۷۱).

جدول ۳- پسوندهای سازندهٔ مصدر، ستاک حال، گذشته و مجهول در گورانی

معادل فارسی	مصدر در گورانی	ستاک مجهول		ستاک گذشته	ستاک حال	ریشه
		حال و آینده	گذشته			
نوشتن	nūsā-n	nūs-ya	nūs-yā	nūs-ā	nūs	nūs
خوردن	xwārd-en	xwar-ya	xwar-yā	xwār-d	xwa(r)	xwa(r)
چیدن	čeni-n	čen-ya	čen-yā	čen-i	čen	čen
خریدن	sand-en	san-ya	san-yā	san-d	san	san
افتادن	kaft-en	-	-	kaf-t	kaf	kaf
فریاد زدن	qirān-en	-	-	qir-ān	qir-en	qir
توانستن	towānest-en	-	-	towān-est	tuwān	tuwān
خو گرفتن	čās-yā-n	čās-ya	čās-yā	čās-yā	čās-ya	čās

در گورانی و فارسی، ستاک گذشته برای فعل‌های منظم (باقاعده) از افزودن پسوندهایی به ریشهٔ فعل ساخته می‌شود. همان‌گونه که در جدول (۳) دیده می‌شود، در گورانی هفت پسوند -ā, -d, -i, -t, -ān, -est, و -yā برای ساخت ستاک گذشته به‌کار می‌روند. باقری (۱۳۹۰: ۱۹۷) پسوندهای مادهٔ گذشته‌ساز در زبان فارسی را -t, -d, و -id می‌داند. مشکوه‌الدینی (۱۳۹۰: ۷۱) پسوندهای گذشته را چهار پسوند -d, -t, -id, و -ād دانسته است که در فعل‌های زیر دیده می‌شوند:

پایهٔ فعل (= ستاک حال) پایهٔ گذشته (= ستاک گذشته)

خوان + د	خواند
بافت + ت	بافت
خند + ید	خندید
ایست + اد	ایستاد

بامشادی (۱۳۹۲ الف: ۱۷۰) و وحیدیان کامیار و عمرانی (۱۳۹۰: ۳۴)، افزون بر چهار پسوند بالا، -est را نیز از پسوندهای ستاک گذشته‌ساز در زبان فارسی می‌دانند. مانند: دان + -ست = دانست.

از این رو، گویش گورانی و فارسی سه پسوند ستاک گذشته‌ساز همسان دارند که عبارتند از: -d ، -t و -est.

مجهول در زبان فارسی، نحوی است یعنی برای ساخت آن از فعل کمکی «شدن» بهره گرفته می‌شود و زبان فارسی امروز فاقد مجهول ساختوازی (به‌کارگیری وند) است (منصوری، ۱۳۸۸). انوری و عالی (۱۳۹۰: ۸۷) می‌گویند که مجهول فارسی از صفت مفعولی (ستاک گذشته + ه) و ساخت‌های گوناگون فعل کمکی «شدن» ساخته می‌شود اما مشکوه‌الدینی (۱۳۹۰: ۷۰) دو ساختار را برای مجهول فارسی برمی‌شمارد:

۱. پایه مفعولی + فعل کمکی مجهول «شدن». مانند: درباره دستور زبان فارسی کتاب‌های زیادی نوشته شده است.

۲. اسم یا صفت + فعل کمکی مجهول «شدن». مانند تعمیرشدن، زنده‌شدن، خراب‌شدن و

...

دبیرمقدم (۱۳۶۴) نیز در بررسی جفت فعل‌های کردن/شدن (مانند: او بمب را منفجر کرد/ بمب توسط او منفجر شد)، وجود همین ساختار دوم را در مجهول فارسی تأیید کرده است. گویش گورانی، مجهول ساختوازی دارد. در این گویش، برای زمان حال / آینده و گذشته از دو پسوند مختلف برای مجهول‌سازی استفاده می‌شود. چنانکه در جدول (۳) به‌خوبی پیداست، پسوند ستاک مجهول در زمان حال و آینده -ya- است که به ریشه فعل افزوده می‌شود. پسوند ستاک مجهول گذشته نیز -yā- است که به پایان ریشه فعل افزوده می‌شود. اینک به بررسی پسوند ستاک سببی در گویش گورانی و مقایسه آن با زبان فارسی می‌پردازیم. نخست نگاهی به داده‌های جدول (۴) می‌افکنیم، که مصدر، ریشه و ستاک سببی چند فعل گورانی را نشان می‌دهد.

جدول ۴- مصدر، ریشه و ستاک سببی چند فعل از گویش گورانی

معادل فارسی	مصدر	ریشه	ستاک سببی	
			حال و آینده	گذشته
ایستادن	wesā-n	wes	wes-en	wes-ān
خواهیدن	xaft-en	xaf	xaf-en	xaf-ān
ترکیدن	taqi-n	taq	taq-en	taq-ān
سوختن	sozi-n	soz	soz-en	soz-ān

با نگاهی به جدول (۴) درمی‌یابیم که پسوند سازندهٔ ستاک سببی در گویش گورانی، در زمان‌های حال و آینده با زمان گذشته متفاوت است. برای ساخت ستاک سببی در زمان حال و آینده، پسوند *-en* و برای ستاک سببی گذشته، پسوند *-ān* به ریشهٔ فعل افزوده می‌گردد. در زبان فارسی نیز ستاک سببی از افزودن پسوند *-ān* به پایهٔ فعلی ساخته می‌شود و پسوند گذشته در فعل سببی *-d* است، که گاهی *-id* نیز ممکن است به‌کار رود (مشکوه‌الدینی، ۱۳۹۰: ۶۷). پسوند سببی‌ساز فارسی برای زمان‌های گذشته، حال و آینده تفاوتی ندارد، مانند:

خور + ان = خوران ← خوراندم / خورانیدم؛ می‌خورانم؛ خواهم خوراند.

همان‌گونه که در دو جدول (۳) و (۴) می‌توان دید، مصدر در گویش گورانی از افزودن پسوند مصدرساز به ستاک گذشتهٔ فعل ساخته می‌شود. پسوند مصدرساز، هنگامی که ستاک گذشته به همخوان ختم شود *-en* است و هنگامی که به واکه ختم شود *-n* است. در زبان فارسی پسوند مصدرساز *-an* است، که به ستاک گذشته افزوده می‌شود (مشکوه‌الدینی، ۱۳۹۰: ۷۳؛ انوری و عالی، ۱۳۹۰: ۶۱).

در گویش گورانی زمان حال اخباری و آیندهٔ ساده هر دو از «ستاک حال فعل + شناسه‌ها» ساخته می‌شوند. از این رو پسوند حال اخباری و آیندهٔ ساده در گورانی را باید *-θ* (تکواژ تهی) دانست. در زبان فارسی، حال اخباری از «می + ستاک حال + شناسه‌ها» به‌دست می‌آید و آیندهٔ ساده با فعل کمکی «خواستن» به‌صورت «خواه + شناسه‌ها + ستاک گذشتهٔ فعل اصلی» ساخته می‌شود. (البته شایان ذکر است این گونه ساخت امروزه تنها در نوشتار و گفتار رسمی به‌کار می‌رود و در گفتار روزمره کاربردی ندارد). در جدول زیر نمونه‌هایی از این دو زمان فعلی در گورانی و فارسی آمده است.

xaf + -θ + -em → xaf-em (حال اخباری - می‌خواهم)

č + -θ + -it → č-it (حال اخباری - می‌روی)

xaf + -θ + -em → xaf-em (آیندهٔ ساده - خواهم خوابید)

č + -θ + -it → č-it (آیندهٔ ساده - خواهی رفت)

هم در فارسی و هم در کردی گورانی، فعل گذشتهٔ ساده از ستاک گذشته به‌دست می‌آید.

به سخن دیگر، پسوند گذشتهٔ ساده نیز در هر دو تکواژ تهی است. برای نمونه:

xaft + -θ + -em → xaft-em (خوابیدم)

čī + -θ + -t → čī-t (رفتی)

۲-۳- پسوندهای نمودساز

پسوندهای نمودساز پسوندهایی هستند که با افزوده‌شدن به پایه فعل به آن نمود ویژه‌ای می‌بخشند. نمود در کردی گورانی نیز مانند فارسی عبارتست از کامل و استمراری. نمونه‌هایی از پسوندهای نمودساز را می‌توان در جدول (۳) دید. در اینجا نیز برای روشن‌تر شدن مطلب نمونه‌های بیشتری را بررسی می‌کنیم.

جدول ۵- پسوندهای تصریفی نمودساز در گویش گورانی

نمود-زمان	معادل فارسی	فعل حاصل	پسوند نمودساز	شناسه	پسوند نمودساز	پسوند	ستاک گذشته
گذشته کامل	خوابیده بودم	xaft-ü-m	-	-m	-	-ü	xaft
	آمده بودی	hāt-ü-t	-	-it	-	-ü	hāt
گذشته استمراری	می‌خوابیدم	xaft-yā-m	-	-m	-	-yā	xaft
	می‌آمدی	hāt-yā-it	-	-it	-	-yā	hāt
گذشته استمراری دور	می‌خوابیده بودم	be-xaft-yā-tā-m	-	-m	-	-yā	xaft
	می‌آمده بودی	b(e-h)āt-yā-tā-it	-	-it	-	-yā	hāt
گذشته استمراری نقلی	می‌خوابیده‌ام	xaft-yā-m-a	-a	-m	-	-yā	xaft
	می‌آمده‌ای	hāt-yā-it-a	-a	-it	-	-yā	hāt
حال کامل (گذشته نقلی)	خوابیده‌ام	xaft-em-a	-a	-em	-	-	xaft
	آمده‌ای	hāt-it-a	-a	-it	-	-	hāt

پسوندهای نمودساز در جدول (۵) به‌صورت پرنگ نشان داده شده‌اند. با نگاهی به این جدول، یافته‌های زیر به‌دست می‌آید:

- گذشته کامل از افزودن پسوند -ā- به ستاک گذشته فعل و سپس افزودن شناسه‌ها به‌دست می‌آید. پس یکی از پسوندهای نمودساز در گورانی، -ā- است.

- گذشتهٔ استمراری از افزودن پسوند $y\bar{a}$ - به ستاک گذشته و سپس افزودن شناسه‌ها ساخته می‌شود. این پسوند گاهی به صورت \bar{a} - به کار می‌رود. پس یکی دیگر از پسوندهای نمودساز در گورانی، پسوند استمراری $\bar{a}(y)$ - است.
 - گذشتهٔ استمراری دور از افزودن پسوند $t\bar{a}$ - به پایهٔ گذشتهٔ استمراری (ستاک گذشته $+y\bar{a}$) و سپس افزودن شناسه‌ها ساخته می‌شود. از این رو، سومین پسوند نمودساز در گورانی، $t\bar{a}$ - است.
 - گذشتهٔ استمراری نقلی از افزودن پسوند استمراری $y\bar{a}$ - به ستاک گذشتهٔ فعل، افزودن شناسه‌ها و سپس افزودن پسوند نقلی ساز a - ساخته می‌شود.
 - حال کامل (که آن را گذشتهٔ نقلی نیز می‌نامند) از افزودن پسوند نقلی ساز a - به ستاک گذشتهٔ فعل، البته پس از شناسه‌ها، ساخته می‌شود. در همهٔ صیغه‌های فعل، شناسه همواره واپسین تکواژی است که به فعل افزوده می‌شود، بجز در گذشتهٔ نقلی و گذشتهٔ استمراری نقلی که پسوند نقلی ساز a - پس از شناسه‌ها می‌آید.
- بر پایهٔ آنچه گفته شد، در گورانی چهار پسوند نمودساز داریم که عبارتند از: \bar{u} -، $\bar{a}(y)$ -، $t\bar{a}$ - و a - که به ترتیب در ساخت‌های گذشتهٔ کامل، گذشتهٔ استمراری، گذشتهٔ استمراری دور و حال کامل به کار می‌روند. گذشتهٔ استمراری نقلی نیز به کمک هر دو پسوند $y\bar{a}$ - و \bar{a} - ساخته می‌شود. حال استمراری در کردی گورانی تنها از ستاک حال به‌اضافهٔ شناسه ساخته می‌شود و نشانهٔ ویژه‌ای ندارد، مانند:

men harče ruža č-em arā dānešgā.

دانشگاه به ۱.ش.م-می‌روز هر من

«من هر روز به دانشگاه می‌روم.»

در جملهٔ بالا فعل čem (می‌روم) حال استمراری را نشان می‌دهد، که از ستاک حال č و شناسهٔ اول شخص مفرد em- ساخته شده است. واپسین نکتهٔ قابل توجهی که دربارهٔ انواع ترکیب زمان-نمود در گورانی باید گفت این است که بجز حال استمراری، که از ستاک حال فعل ساخته می‌شود، دیگر ساخت‌ها همگی از ستاک گذشتهٔ فعل به دست می‌آیند.

در زبان فارسی، نمود استمراری چه برای زمان گذشته و چه زمان حال، از افزودن پیشوند -mi به ستاک گذشته یا حال و شناسه‌ها ساخته می‌شود (مانند: می‌خواهیدم و می‌خواهم). برای

حال کامل (یا گذشته نقلی) از پسوند رابط (مانند: خوابیده‌ام) و برای گذشته کامل از فعل کمکی «بودن» (مانند: خوابیده بودم) استفاده می‌شود. البته شایسته یادآوری است که میان دست‌نویسان بر سر ساخت گذشته نقلی در فارسی توافق وجود ندارد. برخی همچون مشکوه‌الدینی (۱۳۹۰: ۶۲) «ام، ای، است، ایم، اید، اند» در ساخت نقلی را پسوند رابط شناخته‌اند، اما انوری و عالی (۱۳۹۰: ۷۰) آنها را فعل‌های کمکی از مصدر «استیدن» دانسته‌اند.

۲-۴- پسوند التزامی

در گویش گورانی با افزودن پسوند *-ü* به ستاک گذشته فعل و سپس افزودن شناسه‌ها، گذشته ساده التزامی به دست می‌آید. مانند:

$\text{xaft} + \text{-ü} + \text{-m}$	→	xaft-ü-m	خوابیده باشم
$\text{hāt} + \text{-ü} + \text{-t}$	→	hāt-ü-t	آمده باشی

شایسته یادآوری است که همان‌گونه که در بخش پیشین دیدیم، پسوند *-ü* نشانه نمود کامل در زمان گذشته نیز هست و برای ساختن گذشته کامل (گذشته دور) کاربرد دارد. گذشته ساده التزامی در زبان فارسی به کمک فعل کمکی «باش + شناسه‌ها» ساخته می‌شود.

۳- مقایسه پیشوندهای فعلی در گورانی و فارسی

در بخش پیشین پسوندهای تصریفی فعل را در گویش گورانی در چهار دسته شناسه‌ها، پسوندهای ستاک‌ساز، پسوندهای نمودساز و پسوند التزامی بررسی کردیم. اینک به بررسی پیشوندهای فعلی در این گویش و مقایسه آن با زبان فارسی می‌پردازیم. پیشوندهای فعلی را می‌توان بر چهار دسته دانست که عبارتند از: ۱. پیشوند نفی، ۲. پیشوند امر، ۳. پیشوند نهی و ۴. پیشوند التزامی. داده‌های جدول (۲) به خوبی هر چهار گونه پیشوند بالا را نشان می‌دهد. در ادامه، هر یک از این پیشوندها را جداگانه واکاوی می‌کنیم.

۳-۱- نفی

در گورانی نیز، همانند فارسی، برای منفی‌سازی از پیشوند استفاده می‌شود. پیشوند نفی در گورانی برای صیغه‌های گذشته، *-na* است، مانند:

na- +	}	xaft-em	=	na -xaft-em	(نخواهیدم)
		xaft-yā-m		na -xaft-yā-m	(نمی‌خواهیدم)
		xaft-yā-tā-m		na -xaft-yā-tā-	(نمی‌خواهیده بودم)
		xaft-em-a		na -xaft-em-a	(نخواهیده‌ام)
		xaft-yā-m-a		na -xaft-yā-m-a	(نمی‌خواهیده‌ام)
		xaft-ü-m		na -xaft-ü-m	(نخواهیده بودم)

پیشوند نفی در زمان حال برای وجه اخباری -nā اما برای وجه التزامی -na است:

nā- + xaf-em = nā-xaf-em (نمی‌خواهم - اخباری منفی)

na- + xaf-em = na-xaf-em (نخواهم - التزامی منفی)

پیشوند نفی برای فعل‌های آینده در وجه اخباری -nā و در وجه التزامی -na است:

nā- + xaf-em = nā-xaf-em (نخواهم خوابید - اخباری منفی)

na- + be-tuwa-m be-xaf-e = na-tuwā-m be-xaf-em (نخواهم بنخوابم - التزامی منفی)

پیشوند نفی در فارسی در همهٔ زمان‌ها و وجه‌های فعل -na است، که پیش از پیشوند «می» به صورت -ne تلفظ می‌شود (وحیدیان کامیار و عمرانی، ۱۳۹۰: ۶۲؛ مشکوه‌الدینی، ۱۳۹۰: ۷۴). همان گونه که از مثال‌های بالا پیداست، پیشوند نفی در گورانی بسیار پیچیده‌تر از فارسی است و برای زمان و وجه فعل دستخوش تغییر می‌شود.

۳-۲- امر

با نگاهی به جدول (۲) آشکار می‌شود که پیشوند امر در گورانی -be است. این پیشوند، بسته به واج هم‌کنار خود، گاهی در پی فرایند واجی همگونی به صورت -bo نیز تلفظ می‌شود:

bo-xwa-∅. (بخور)

پیشوند امر فارسی نیز همانند گورانی، be- است که در بافت‌های آوایی گوناگون به یکی از سه شکل be-، bi- و bo- پدیدار می‌شود (مشکوه‌الدینی، ۱۳۹۰: ۷۴)؛ مانند: بخوان، بیا، بخور. گفتنی است که گورانی نیز همچون فارسی، امر حاضر و امر غایب دارد. «امر حاضر» که انجام کاری را به شنونده فرمان می‌دهد یا از او درخواست می‌کند، ویژهٔ دوم‌شخص مفرد و جمع است. هنگامی که بخواهیم برای شخص (یا اشخاص) غایب فرمانی را بدهیم یا درخواست انجام کاری را بکنیم، به این ساخت «امر غایب» می‌گویند و ساخت آن همانند حال التزامی است (انوری و عالی، ۱۳۹۰: ۸۱). امر غایب برای سوم‌شخص مفرد و جمع است؛ مانند:

امر حاضر	(بخوابید)	be-xaf-en	(بخواب)	be-xaf-Ø
امر غایب	(بخوابند)	be-xaf-en	(بخوابد)	be-xaf-ē

۳-۳- نهی

همچنان که در جدول (۲) آمده است، فعل نهی نیز مانند امر، دو ساخت حاضر و غایب دارد. در گورانی برای «نهی حاضر» و «نهی غایب» از دو پیشوند متفاوت بهره گرفته می‌شود. پیشوند ma- با افزوده شدن به ستاک حال فعل، برای دوم‌شخص مفرد و جمع، «نهی حاضر» می‌سازد. «نهی غایب» با افزودن پیشوند na- به ستاک حال، برای سوم‌شخص مفرد و جمع ساخته می‌شود:

(نخوابید)	ma-xaf-en	;	(نخواب)	ma-xaf-Ø
(نخوابند)	na-xaf-en	;	(نخوابد)	na-xaf-ē

در دو مثال بالا دیده می‌شود که پیشوند نهی فارسی، هم برای «نهی حاضر» و هم «نهی غایب» na- است.

۳-۴- التزامی

داده‌های جدول (۲) نشان می‌دهد که در گویش گورانی برای التزامی، هم از پیشوند استفاده می‌شود و هم پسوند. پسوند آن را در بخش ۲.۴ بررسی کردیم.

پیشوند التزامی در گورانی **be-** است، که می‌تواند به فعل‌های زمان گذشتهٔ استمراری، استمراری دور و حال بپیوندد و معنای التزامی به آنها بدهد. نمونه‌هایی از این سه نوع التزامی را به‌ترتیب در مثال‌های زیر آورده‌ایم:

be-xaft-yā-m (اگر / کاش می‌خواهیدم) / **xwazeg** (اگر) / **ağar**

be-xaft-yā-tā-m (اگر / کاش می‌خواهید بودم) / **xwazeg** (اگر) / **ağar**

be-xaf-em (اگر / کاش بخوابم) / **xwazeg** (اگر) / **ağar**

پیشوند التزامی در زبان فارسی **be-** (مانند بنشین) است که می‌تواند به **bo-** (مانند بخور) و **bi-** (مانند بیا) نیز پدیدار گردد. بامشادی (۱۳۹۲ الف: ۸۴) ساخت زیر در گورانی و معادل آن در فارسی را آیندهٔ التزامی دانسته است:

tuwā-n be-č-en (می‌خواهند بروند)

اما چنین می‌نماید که فعل «خواه» در این ساخت بیش از آنکه نشانهٔ آینده باشد، نشانگر تمایل و خواستهٔ فرد است.

۴- نتیجه‌گیری

ما در این پژوهش به بررسی پسوندها و پیشوندهای تصریفی فعل در گویش کردی گورانی و مقایسهٔ آن با زبان فارسی معیار پرداختیم. با واکاوی ساخت تصریفی بیش از ۲۰۰ فعل از گویش گورانی، که البته نمونه‌های اندکی از آنها را در این مقاله آورده‌ایم، پیشوندها و پسوندهای آنها را شناسایی و دسته‌بندی کردیم. اینک در پایان، یافته‌های خود را در دو جدول باز می‌نمایانیم که در آنها پسوندها و پیشوندهای فعلی در گورانی و فارسی جداگانه با هم مقایسه شده‌اند.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که فعل در گویش گورانی دارای تصریف شمار، شخص، زمان، نمود، وجه و جهت است. بیشترین تعداد وندهای تصریفی فعل در گویش گورانی را می‌توان در گذشتهٔ استمراری دور التزامی دید که پنج وندهای تصریفی دارد:

be-xaf-t-yā-tā-m (کاش می‌خواهید بودم) / **xwazegā**

جدول ۶- بررسی تطبیقی پسوندهای تصریفی فعل در گورانی و معادل آنها در فارسی

زبان فارسی	گوش گورانی	پسوند فعلی		
-am	-em / -m	اول شخص مفرد	شناسه‌ها	
-i / -ø	-i / -it / -iten -t / -ten / -ø	دوم شخص مفرد		
-ø / -ad	-ē / -ēt / -ēten -t / -ten / -ø	سوم شخص مفرد		
-im	-im / -m	اول شخص جمع		
-id	-in / -n	دوم شخص جمع		
-and	-en / -n	سوم شخص جمع		
ندارد	-ü	گذشته کامل	پسوندهای نمودساز	
mi-	-(y)ā	گذشته استمراری		
ندارد	-(y)ā + -tā	گذشته استمراری دور		
mi-	-yā + -ā	گذشته استمراری نقلی		
ندارد	-a	حال کامل		
mi-	-ø	حال استمراری		
-d / -t / -id -ād / -est	-ā / -d / -t / -i / -ān / -est / -yā	ستاک گذشته	پسوندهای ستاک‌ساز	
-ø	-en / -ya / -ø	ستاک حال		
ندارد	-yā	گذشته		ستاک مجهول
	-ya	حال و آینده		
-ān	-ān	گذشته		ستاک سببی
	-en	حال و آینده		
ندارد	-ü	زمان گذشته	پسوند التزامی	

جدول ۷- بررسی تطبیقی پیشوندهای تصریفی فعل در گورانی و فارسی

زبان فارسی	گویش گورانی		پیشوند فعلی
na- / ne-	na-	گذشته	
	nā-	اخباری	حال و آینده
	na-	التزامی	
be- / bo- / bi-	be- / bo-		امر
na-	ma-	حاضر	
	na-	غایب	
be- / bo- / bi-	be- / bo-		التزامی

در زبان فارسی، بیشترین تعداد وندهای تصریفی فعل، در گذشتهٔ استمراری نقلی منفی دیده می‌شود که پنج وند تصریفی دارد: **ن + می + خواب + ید + ه + ام** ← نمی‌خوابیده‌ام.

منابع

- انوری، حسن و یوسف عالی (۱۳۹۰). *دستور زبان فارسی*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- باقری، مه‌ری (۱۳۹۰). *تاریخ زبان فارسی*. تهران: قطره.
- بامشادی، پارسا (۱۳۹۲). «مفعول‌نمایی در زبان کردی: تاثیر آرایش واژه بر روی مطابقت فعل». *مجموعه مقالات دومین همایش ملی نحو و رده‌شناسی*. به کوشش ارسلان گلفام. ۳۲-۱۳.
- بامشادی، جواد (۱۳۹۲ الف). *بررسی تطبیقی ساختار فعل در گویش گورانی با زبان فارسی معیار*. پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور واحد مهریز یزد.
- بامشادی، جواد (۱۳۹۲ ب). «واژه‌بست‌های ضمیری در زبان گورانی». *مجموعه مقالات نخستین هم‌اندیشی واژه‌بست‌ها در زبان‌های ایرانی*. به کوشش محمد راسخ‌مهند. ۲۶۹-۲۹۱.
- بهادر، محمدرضا (۱۳۹۰). *نحو کردی قصری بر مبنای دستور زایشی*. پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد زبان‌شناسی، دانشگاه رازی.
- دبیرمقدم، محمد (۱۳۶۴). «مجهول در زبان فارسی». *مجلهٔ زبان‌شناسی*، ش ۳، ۴۶-۳۱.
- رخزادی، علی (۱۳۸۹). *ریزمایی کوردی سورانی*. سنندج: کردستان.

- رنجبر، وحید (۱۳۸۸). *دستور زبان کردی کرمانشاهی*. کرمانشاه: طاق بستان.
- شیرزادی‌تبار، بهرام (۱۳۷۵). *گویش کردی کرمانشاه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران.
- کبودی، فرحناز (۱۳۹۰). *بررسی ساختار فعل در کردی کرمانشاهی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی، دانشگاه رازی.
- کریم‌پور، کریم (۱۳۹۰). *دستور زبان کردی کرمانشاهی (کله‌ری)*. کرمانشاه: مؤلف.
- کلباسی، ایران (۱۳۸۲). «نشانه استمرار در لهجه‌ها و گویش‌های ایرانی». *گویش‌شناسی*. ش ۱/۱، ۹۷-۷۶.
- محمدابراهیمی، زینب و سیمین مرادخانی (۱۳۸۷). «پسوندهای فعلی گویش لکی هر سینی». *نقد زبان و ادبیات خارجی*. ش ۱، ۱۱۳-۹۱.
- محمدابراهیمی، زینب و فاطمه دانش‌پژوه (۱۳۸۷). «واژه‌بست و روابط دستوری معنایی آن با فعل در زبان کردی (گویش سورانی)». *پژوهشنامه علوم انسانی*. ش ۵۸، ۱۶۸-۱۴۵.
- محمدخورشید، فواد (۱۳۸۲). «پراکندگی جغرافیایی لهجه‌های زبان کردی». ترجمه محمد شرف بیانی و پیام ذکری. *فصلنامه فرهنگ کردستان*. ش ۱۶ و ۱۷، ۱۴۸-۱۲۴.
- محمدخورشید، فواد (۱۳۹۱). *زبان کردی و پراکندگی جغرافیایی لهجه‌های آن*. ترجمه سعید خضری و جعفر خضری. سنندج: نشر پانیذ.
- مرادی، روناک (۱۳۹۱). «تعامل پیشوند التزامی با پیشوند نفی در کردی سورانی». *پژوهش‌های زبانی*. دوره ۳، ش ۱، ۱۱۶-۹۹.
- مشکوه‌الدینی، مهدی (۱۳۹۰). *دستور زبان فارسی: واژگان و پیوندهای ساختی*. تهران: سمت.
- منصوری، مهرزاد (۱۳۸۸). «بررسی مجهول در زبان فارسی بر پایه رده‌شناسی زبان». ویژه‌نامه دستور فرهنگستان. ش ۵، ۱۷۰-۱۵۶.
- وحیدیان کامیار، تقی و غلامرضا عمرانی (۱۳۹۰). *دستور زبان فارسی (۱)*. تهران: سمت.